

NIMROD

Według katalogu narodów (I. Mojż. 10, 8 nn.) powstały najstarsze większe państwa na ziemiach Babilonii i Asyrii. Jako założyciel ich uchodzi Nimrod. Imię to wyjaśniano dawniej m. in. przy pomocy języka szumerskiego z imion „*Nimurta*“ lub „*Ninmarad*“¹⁾. Dopiero dokumenty odnalezione w północnej Syrii w dzisiejszym Ras Szamra (dawn. Ugarit) pochodzące z XV w. przed Chr., naprowadziły naukowców, jak G. Dossin i Ch. Virolleaud na myśl wyprowadzenia tego imienia z języków semickich.

W tekstach klinowych t. zw. alfabetycznych pochodzących z Ras Szamra pojawia się imię króla miasta Ugarit jako „*N q m d*“. W liście zredagowanym w piśmie klinowym sylabowym, odnalezionym również w Ras Szamra, figuruje jako imię nadawcy tego listu „*Ni-iq-me-Had*“. Podobne imię zachodzi w dokumencie pochodzącym z archiwum odkrytym w dzisiejszym Tell Atchana (starożytne *Alalach*), wznoszącym się nad równiną około miasta Antiochia w północnej Syrii. Imię „*Ni-iq-me-Had*“ nosi tu król miasta *Alalach*. G. Dossin jest zdania, że imię „*N q m d*“ należy fonetycznie czytać jako „*Ni-iq-me-Had*“, czyli że imię to, tworzone na wzór imion zachodnio-semickich, zawiera dwa składniki, mianowicie 1) *Niqme*, 2) *Had*. Składnik „*Had*“, w skróceniu *Hd*, (*A*)*d*, oznacza imię bóstwa wiatrów i burz; bóstwo to w pełnym brzmieniu „*Adad*“ jest pochodzenia zachodnio-semickiego²⁾. Składnik „*nqm*“, „*niqme*“ stanowi orzeczenie; pierwiastek „*nqm*“ znaczy „mścić się“. Dos-

1) P. Heinisch, *Das Buch Genesis*, Bonn 1930, str. 189 n.

2) H. Zimmern w *KAT*³, Berlin 1903, str. 442 nn. — A. Deimel, *Pantheon Babylonicum*, Rzym 1914, str. 43 nn.

sin tłumaczy „*Niqme-Had*“ jako „zemsta (boga) Adad“³⁾. Virolleaud zestawił cały szereg imion własnych stworzonych analogicznie jak „*Nqmd*“, a więc „*Ndbd*“, co autor tłumaczy jako: (bóg) Had jest wspaniałomyślny“, dalej „*Sgld*“, tj. „ten, który należy b. Had“, albo „*Ebrd*“, tj. „b. Had jest mocny“ itd.⁴⁾. Analogicznie tworzone jest imię biblijnego herosa „*Nimrod*“, w pisowni Ras Szamra „*Nmrd*“. Mamy więc końcówkę „*d*“, czyli skrót imienia boga *Had*, *Ad*, czyli *Adad*. Składnik „*nmr*“ tworzy orzeczenie i pochodzi od pierwiastka „*nmr*“, który znaczy „błyszczyć“. G. Dossin bierze „*Nimr*“ jako akkadyjskie nomen „*nimru*“ i tłumaczy „*Nimr-Ad*“ jako „błysk b. Adad“⁵⁾.

Wiadomo z dokumentów klinowych, że w połowie 3. tysiąclecia zdobyli *Semici* pod przewodnictwem dynastji Akkad polityczną władzę nad Mezopotamią, zaś miasto *Akkad* było jakby stolicą tego imperium. Było to pierwsze semickie państwo, powstałe na ziemiach starożytnego Wschodu, a sięgające od Elam (dzis. Persji) na wschodzie aż na zachód do Kanaan (Syria). Nimrod biblijny w tekstach klinowych nie jest znany. Nie jest on królem; autor biblijny nazywa go „*gibbor*“ tj. bohaterem, herosem. Wnioskując z przeprowadzonej poprzednio etymologii jego imienia był on prawdopodobnie semickiego pochodzenia, może jednym z wodzów, którzy przyczynili się do powstania pierwszego państwa semickiego na ziemiach Babilonii. Autor biblijny mówi o nim, że „panowanie jego początkowo obejmowało miasta (państwa) Babel, Erech (tj. Uruk, dzis. Warka), Akkad i Kalne w ziemi Sinear czyli nad całą Babilonią.

Odkrycia archeologiczne na terenach miast wspomnianych przez autora biblijnego nie dają nam wiele materiału z czasów panowania Akkadów-Semitów. Miasto *Babel* czyli *Babilon* położone było nad rzeką Eufkrat w półn. części Dolnej Mezopotamii, zwanej *Akkad*. Najstarsza nazwa miasta *B.* brzmi w jęz. szumerskim „*Kà-Dingir*, *Kadingirra*“, co znaczy „brama boska“, w tłumaczeniu na jęz. akkadyjski czyli semicki „*Bâ-*

³⁾ Syria, t. XX, 1939, str. 175.

⁴⁾ Syria, t. XXI, 1940, str. 110.

⁵⁾ Syria, t. XXI, 1940, str. 154⁵⁾.

bilu“. Nazwa pre-szumerska nie jest znana, tak że można przypuszczać, że miasto założone zostało dopiero w czasach szumerskich. Pierwsze wielkie imperium na tych ziemiach stworzyli Semicci z dynastii Akkad, jak już wyżej podano. Właściwe zaś państwo babilońskie z stolicą Babilon powstało jeszcze później, za panowania semickiej dynastii zwanej „Amurru“ (ok. 2000), z której wyszedł sławny król Hammurabi. Dokumentów z czasów panowania tej dynastii nie zachowało się wiele, ponieważ teren ten stoi pod wodą, a za panowania asyryjskiego króla Sanheriba miasto Babilon zostało doszczętnie zniszczone (689 przed Chr.), tak więc jesteśmy pozbawieni dokumentów i pomników z czasów starszych. Najlepiej przedstawia się miasto Babilon z epoki neobabilońskiej, mianowicie za panowania króla Nebukadnezara II (7—6 w. przed Chr.). Starsze pomniki z czasów dynastii Amurru znalazły się jedynie na terenie ruin, zwanym dziś *Merkez*, gdzie leży świątynia bogini *Ishtar* z Akkad. Świątynia boga Marduk, zwana *Esagila*, istnieć musiała dawno przed r. 2000, jak to wynika z dokumentów literackich ⁶⁾.

Do miast opanowanych według I Mojż. 10, 10 przez Nimroda należy *Erech*, starożytne *Uruk*, dziś Warka. Tutaj w latach międzywojennych aż do r. 1939 dokonali niemieccy archeolodzy wielu cennych odkryć. Miasto to, które jest widownią wydarzeń opisanych w eposie o Gilgameszu, sięga w najniższych warstwach najstarszych epok prehistorycznych. Teksty klinowe, pochodzące z epoki Sargona W. z dyn. Akkad, które mogłyby niejedno z dziejów tego miasta wyjaśnić, są bardzo uszkodzone ⁷⁾. Miasto *Akkad*, położone prawdopodobnie w pobliżu ruin dziś miejscowości *Abu-Habba*, nie zostało dotąd odkryte ⁸⁾, zaś miasta *Kalne* nie zdołano dotąd zidentyfikować.

⁶⁾ K. Galling, *Bibl. Reallexikon s. v. Babylon*; *Reallexikon der Assyriologie s. v. Babylon*.

⁷⁾ A. Parrot, *Archéologie mésopotamienne*, Paris 1946, str. 332 nn. A. Falkenstein, *Literarische Keilschrifttexte aus Uruk*, Berlin 1931, str. 1 i Nr 41.

⁸⁾ *Reallexikon der Assyriologie s. v. Akkad*.

Według tradycji zachowanej w I Mojż. 10, 11 wyruszył Nimrod na północ do miasta *Aszur*, położonego nad rzeką Tygrys i założył miasto *Niniwe*. Tradycja ta biblijna znajduje potwierdzenie w historii, że kolonizacja północnych ziem wyszła z południa, z Babilonii. Ruiny miasta *Aszur* odnalazł jako pierwszy *Claudius James Rich* w r. 1821 na pagórku zwanym *Kalaat Szergat*. Gruntownych badań dokonała tu w latach 1903—1913 *Deutsche Orient-Gesellschaft*. Odkrycia dokonane w świątyni bogini *Isztar* w mieście *Aszur* wskazują na wpływy panowania i kultury Sumerów tzw. starszej epoki. Następnie pojawiają się *Semici*, tzw. *Akkadowie*, którzy objęli panowanie i nad *Asyrią*. Koniec ich rządów pozostawił ślady spalenia miasta *Aszur* (ok. 2430), spowodowanego prawdopodobnie przez plemię górskie, zwane *Gutium*⁹⁾.

Ponownie podjęte wykopaliska na terenie starożytnego miasta *Niniwe* w r. 1927 wykazały, że jest to starodawna osada sięgająca w najniższych jej warstwach epoki kamienia. O odkrytej świątyni poświęconej bogini *Isztar* sądzą archeologowie, że pierwszym jej budowniczym był król *Manisztu-szu*, syn wielkiego *Sargona* z dynastii *Akkad* (26. wiek)¹⁰⁾. Jeżeli autor biblijny mówi, że Nimrod „zbudował“ *Niniwe*, należy to rozumieć w znaczeniu: „rozbudował“ m. *Niniwe*, które w ciągu wieków aż do jego zburzenia w r. 612 przed Chr stało się „miastem wielkim“ (*Jonasz* 1, 2) o powierzchni 664 ha

W ruinach dzis. *tel Nimrud* na południe od m. *Niniwy* rozpoznano *Kalach* późniejszą rezydencję królów *asyryjskich*; starszych dokumentów dotąd brak¹¹⁾.

Mimo tych skąpych wiadomości, jakich dostarczyła dotąd archeologia o panowaniu *Akkadów-Semitów* na ziemiach *Babilonii* i *Asyrii*, tradycja biblijna zawarta w opowiadaniach o *Nimrodzie* i nadal zasługuje na wiarę. Trudności sprawia egzegetom podanie biblijne, że „*Kusz* spłodził *Nimroda*“ (I Mojż. 10, 8). Nazwa „*Kusz*“ według I Mojż. 10, 7 wskazuje na południową *Arabię*. Z nazwą „*Kusz*“ spotykamy się również w opisie biblijnego *raju* (I Mojż. 2, 13); grecki przekład

⁹⁾ Reallexikon d. Assyriologie s. v. *Assur*.

¹⁰⁾ *André Parrot*, *Archéologie mésopotamienne* 1946, str. 412 nn.

¹¹⁾ *A. Parrot*, l. c., str. 52 nn.

LXX określa tę ziemię jako „Etiopię“, a więc leżącą w Afryce. Jednak wymienione w opisie rzeki Eufkrat i Tygrys każą przypuszczać, że chodzi o ziemie położone na półn.-wschód od Babilonii¹²⁾. Jaki związek istnieje między tą nazwą a nazwą „Kusz“ jako „ojca“ wzgl. „praojca“ Nimroda, nie da się stwierdzić. Ciekawość budzi pieczętka „hinduska“ z pismem klinowym, znaleziona w dawniejszym Ur w południowej Babilonii. Zachowane trzy znaki czytał zmarły czeski asyriolog, prof. B. Hrozný, jako „SAG Ku-szi“, tj. „Pan ziemi Kuszi“; jako datę pochodzenia tej pieczętki przyjmuje prof. H. epokę przed Sargonem Wielkim królem A k k a d ó w¹³⁾.

Widzimy więc, że coraz więcej zainteresowania budzą imiona, nazwy, podania, zawarte w biblijnym katalogu narodów; może dalsze odkrycia dokonywujące się na Wschodzie przyniosą nam niejedno jeszcze rozwiązanie zawitych kwestii biblijnych.

Katowice

Ks. JÓZEF JELITO

STAROTESTAMENTOWE OFIARY W LUDZIACH A ŚLUB JEFTEGO (Sędz. 11, 30—40).

Krytycy radykalni¹⁾ zarzucają Izraelitom, że podobnie jak sąsiadujące z nimi pogańskie narody, także i oni składali swemu Bogu ofiary z ludzi. Wspomniani krytycy tezę swoją popierają argumentami z Pisma św. i z wykopalisk, prowadzonych głównie na terenie dawnego Kanaanu. Ich zdaniem klasycznym przykładem takiej ofiary ludzkiej jest ofiarowanie Izaaka przez Abrahama²⁾ oraz składanie na ofiarę przez Izraelitów Bogu swoich pierworodnych synów³⁾. Wykopaliska pro-

¹²⁾ P. Heinisch, Genesis, str. 115.

¹³⁾ Syria, t. XXI 1940, str. 241 nn.

¹⁾ Por. E. König, Geschichte der Alttestamentlichen Religion, Gütersloh 1915, s. 231 nn.

²⁾ Rodz. 22, 1—18.

³⁾ Wyj. 22, 28.